

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN “İKLİM” KAVRAMIYLA İLGİLİ METAFORLARI (ZİHİNSEL İMGELERİ)

Mücahit ÇOŞKUN*

ÖZET

Bu araştırma, lise öğrencilerinin “İklim” kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya 2009–2010 eğitim-öğretim yılında, Karabük şehrindeki iki lisede öğrenim gören öğrencilerden toplam 108’i katılmıştır. Araştırmanın verileri, öğrencilerin “İklim... gibidir. Çünkü.....” cümlesini tamamlamasıyla sağlanmıştır. Toplanan verilerin analiz edilmesi ve yorumlanması, nitel araştırma yöntemi içerisindeki olgu bilim desenli içerik analiz tekniğiyle yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; lise öğrencileri “iklim” kavramına ilişkin toplam 39 adet geçerli metafor meydana getirmiştir. Bu metaforlar ortak özelliklerine göre 8 farklı kavramsal kategoriye ayrılmıştır. Araştırmanın sonucunda, “iklim” kavramını lise öğrencilerinin % 45,45’i değişimin ifadesi, % 11,36’sı bilimin ifadesi, % 10,23’ü yaşamın ifadesi, % 10,23’ü belirsizliğin ifadesi, % 9,09’u farklılığın ifadesi, % 9,09’u gereksinimin ifadesi, % 3,41’i doğal olayların ifadesi ve % 1,14’ü sürekliliğin ifadesi olarak algıladıkları ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: İklim, metafor, öğrenci, lise, coğrafya eğitimi.

METAPHORS (MENTAL IMAGES) OF HIGH SCHOOL STUDENTS ABOUT “CLIMATE” CONCEPT

ABSTRACT

This research has been conducted to reveal the metaphors of high school students about “climate” concept. About 108 students attending two high schools

---

* Yrd. Doç. Dr., Karabük Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, mcoskun@karabuk.edu.tr

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

in Karabük city centre joined the research within 2009-2010 academic year. The research datum were obtained by students' completing the sentence "Climate is like .....because.....". Phenomenology design within Qualitative Research Method's Content Analysis Technique was used to analyze and interpret the collected datum. According to the outcome of the research high school students has created 39 different and exceptible metaphors related to "climate" concept. These metaphors were classified under 8 different conceptual categories after studied carefully with regard to common qualities. At the end of the research, It was understood that 45,45 % of the high school students has a perception that climate is a way of expressing change ,11,36 % of the those perceived that it is a way of expressing science; 10,23 % of the students perceive climate as a way of expressing life, 10,23 % of them perceived it as a way of expressing ambiguity, 9,09 % of the students have a perception that climate is a way of expressing diferentiation, 9,09 % of the students perceive it as a way of expressing requirement, 3,41 % of the students perceived it as a way of expressing natural events and 1,14 % of the students perceived it as a way of expressing continuity.

Key Words: Climate, metaphor, student, high school, geography education.

1. Giriş

Bir süredir, hem ülkemizde (Oğuz 2005; Arslan ve Bayrakçı 2006; Öztürk 2007; Semerci 2007; Güven 2008; Cerit 2008; Saban 2004, 2008, 2009; Güven & Güven 2009 gibi) hem de yurt dışındaki (Lakoff & Johnson 1980, 2005; Taylor 1984; Morgan 1998; Palmquist 2001; Yob 2003 gibi) çalışmalarda "metafor" üzerine nitel, nicel ve hem nitel hem de nicel araştırmaların bir arada yapıldığı görülmektedir. Saban (2009)'daki çalışmasında bu konuyla ilgili olarak; son yıllarda, özellikle de Lakoff ve Johnson'un (1980, 2005) çalışmalarına dayalı olarak gelişen ve "zihinsel metafor teorisi" olarak adlandırılan bir perspektifin söz konusu olduğunu, eğer Lakoff ve Johnson'un belirtilen çalışmalarında iddia ettiği gibi, kavram sistemimiz büyük ölçüde metaforik ise, o zaman düşünme tarzımız,

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

tecrübe ettiğimiz her olgu ve günlük olarak yaptığımız her şey de bir bakıma metaforik olmalıdır, düşüncesini paylaşmıştır.

Salman (2003), metafor teriminin Latince ve Yunancadaki “metafora” kökünden gelmekte olduğunu, meta (öte, aşırı) ve pherein (taşımak, yüklenmek) isimli iki sözcüğün bileşiminden oluşmuş bileşik bir ad olduğunu ve günümüzde “söz sanatı-eğretileme” biçiminde dilimize geçtiğini öne sürmüştür. Palmquist (2001), zihinsel imgenin iki nesne ya da kavramı birbirine bağlayan dilsel bir araç olduğunu, hatta yaşantı alanlarında geçiş veya karşılaştırma yapmak üzere birbirinden farklı fikir ya da kavramın sembolik bir dil yapısıyla ilişkilendirildiğini ve zihinsel imgelerin günlük konuşma dilinde ad, eylem ya da sıfat olarak karşımıza çıktığını belirtmiştir. Görüldüğü üzere zihinsel imge; insan yaşamının, doğal ve kültürel ortamın, olay ve olguları algılama biçiminin benzetmeler, mecazlar yoluyla açıklanmasında kullanılan bir araçtır. Arslan ve Bayrakçı (2006) ise; zihinsel imgelemeyi bireylerin kendi dünyalarını anlamalarına, yapılandırmalarına dönük güçlü bir zihinsel haritalama ve modelleme mekanizması olduğuna dikkat çekmişlerdir.

Metafor, bireye iki olay, olgu, konu ya da kavram arasında karşılaştırma yapmayı ve bunlar arasındaki benzerlikleri mecazlı bir anlatımla sunmayı sağlar. Böylece iki şey ile ilgili benzerliklere dikkat çeker ya da birini diğerinin yerine geçirerek açıklama olanağı sunar. Montesquieu'nun “İklim imparatorluğu bütün imparatorlukların birincisidir.” şeklindeki cümlesi mecazlı bir anlatımdır. Burada iklimi imparatorluğa benzetmiş ve en güçlü imparatorluğun iklim imparatorluğu olduğunu vurgulamıştır. Montesquieu hava olaylarının doğal ortamı etkilediğine vurgu yaparak, bir bölgedeki hava olaylarının tavrı, uzun yıllara yayılan karakteri, bulunduğu yerde başta insan olmak üzere her şeyi etkilemesini ve kontrolü altında tutmasını imparatorluk gibi düşünerek bir mecaz yapmıştır. İklimin imparatorluğa benzeyen yönlerine dikkat çekmiş ve “iklim” için “imparator” metaforunu kullanmıştır.

Zihinsel imgelemede; benzeyen, benzetilen ve ikisi arasındaki ilgi önemli üç başlıktır. Yukarıdaki örnekte iklim benzeyen, imparatorluk benzetilen durumundadır. İlgi (bağıntı) ise benzeyen kavramın benzetilen kavramın niteliğinde saklı olan yakıştırmaya gönderme yapma işi yani mecazıdır. Bu durum bireyin benzeyen kavramı nasıl algıladığı dışında öğrenme geçmişi, yaşadığı ortam, konu hakkındaki birikimi, dilini kullanma yeteneği ve yaşama bakış açısı gibi konular hakkında ipuçları verebilir. Saban (2004) ise çalışmasında metaforun üç temel ögesini Forceville (2002)'nin araştırmasından aktarmış ve zihinsel imgenin konu-kaynak ve

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

atfedilen özellikler biçiminde en az üç ögesi olması gerektiğini belirtmiştir.

Düşünce dünyası içerisinde metaforları farklı alanlarda görmek mümkündür. Bu alanlardan birisi de öğretimdir. Metaforların öğretimdeki yansımaları Saban (2005); öğrencilerin düşünceleri ve bunları ifade ediş biçimlerinin incelendiğinde, soyut kavramlar ile bilindik somut olay ya da olgular arasında ilişki kurmak adına açıklamalar yapmaya çalıştıklarının görüldüğünü, dağarcığında var olan bilgi, beceri ve tutumlarla hareket eden öğrencilerin, soyut kavramlar ile bilindik somut şeyler arasında bağlantı kurarak düşüncelerini ifade etmede metaforik yapıları kullandığını ifade etmiştir. Son yıllarda eğitimcilerin dikkatini çeken zihinsel imge, yerli ve yabancı literatürde çeşitli çalışmalarla araştırmalara konu edilmiştir. Aşağıda bu araştırmalardan son yıllarda hazırlananlardan bazılarına değinilmiştir.

Töremen ve Döş (2009) araştırmalarında; ilköğretim öğretmenlerinin “müfettişlik” kavramına ilişkin algılarını, metaforlarla ortaya çıkarmıştır. Araştırmanın verileri Gaziantep şehrindeki ilköğretim okullarından tesadüfi olarak seçilen 20 ilköğretim okulundaki öğretmenlerden toplanmıştır. 418 anket değerlendirmede ele alınmıştır. Ankette gerekçeleriyle birlikte otuz bir zihinsel imge ve bir açık uçlu soru sorulmuştur. Açık uçlu soru, "Sizce müfettiş..... benzer. Çünkü..." şeklinde verilmiştir. İstatistiksel olarak ortalama, yüzdelik, frekans dağılımları yapılmıştır. Araştırma sonunda müfettişlerin öğretmenler tarafından nasıl algılandığına ilişkin zihinsel imgelere ulaşılmış ve anket maddelerine verilen yanıtlar yorumlanmıştır. Toplam 123 zihinsel imge üretilmiş ve üretilen zihinsel imgeler ağırlıklı olarak olumsuz nitelendirilen benzetmelerden oluşmuştur. Yetmiş altı olumsuz, yirmi hem olumlu hem olumsuz yönleri olan mecazlar, sekiz ise müfettişlere gerek olmadığı şeklindeki benzetmelerdir. Sadece on ikisi olumlu düzeyde anlam yüklenen metaforlar olarak tespit edilmiştir. Geriye kalan yedi metafor için ya gerekçe belirtilmemiş ya da aynı anlamda kullanılmıştır.

Güven ve Güven (2009) çalışmalarında; öğrencilerin “Sosyal Bilgiler” dersine ilişkin metaforlar oluşturma durumlarının, cinsiyet, dersi sevme, sınıf düzeyi ve öğrenim gördükleri okula göre farklılık gösterip göstermediğini belirleyebilmeyi amaçlamışlardır. Araştırma verilerini ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinden toplam 564 kişiden elde etmişlerdir. Araştırmaya katılan her bir öğrencinin öncelikle Sosyal Bilgiler dersi hakkındaki düşüncelerini yazmaları daha sonra da “Sosyal Bilgiler dersi .....gibidir, çünkü bu derste en

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

çok.....” ifadesini tamamlamalarını istemişlerdir. Araştırmada başlangıçta içerik analizi tekniğini ve ardından da bu araştırmaya ilişkin olarak ele alınan verileri sayısallaştırarak nicel yöntemle analiz yapmışlardır. Sonuç olarak, ilköğretim öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde metafor oluşturmalarında, öğrencilerin cinsiyetinin, öğrenim gördükleri sınıf düzeyinin ve dersi sevme durumlarının etkili olduğu, ancak öğrencilerin öğrenim görmekte olduğu ilköğretim okulunun metafor oluşturma durumuna bir etki yapmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Saban (2009) araştırmasında, 2847 öğretmen adayının öğrenci kavramına ilişkin zihinsel imgesini ele almıştır. Katılımcılara “Öğrenci . . . gibidir; çünkü, . . .” ifadesini tamamlamalarını istemiştir. Araştırma verilerini, nitel (içerik analizi) ve nicel (ki-kare) veri çözümleme teknikleri kullanılarak analiz etmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, öğretmen adayları öğrenci kavramına yönelik toplam 156 adet geçerli zihinsel imge üretmiştir. Bu zihinsel imgeler ortak özellikleri bakımından 11 farklı kavramsal kategori altında toplanmıştır. Kavramsal kategoriler öğretmen adaylarının program türü, cinsiyeti ve sınıf düzeyi bakımından önemli derecede farklılık göstermiştir.

Coğrafya eğitimi alanında konuyla ilgili Öztürk tarafından 2007 yılında yapılmış bir yayın belirlenmiştir. Öztürk araştırmasının amacını; ilköğretim okullarında Coğrafya konularına yönelik öğretimde bulunacak Sosyal Bilgiler, Sınıf ve Fen Bilgisi öğretmen adaylarının sahip oldukları “Coğrafya” algılarını metaforlar yardımıyla analiz etmek olarak belirlemiştir. Araştırmaya Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesinden toplam 357 son sınıf öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın verileri öğrencilerin “Coğrafya.....gibidir, çünkü.....” cümlesini tamamlamalarıyla ortaya çıkmıştır. Elde edilen veriler üzerinde içerik analizi tekniği uygulanmış ve ulaşılan sonuçlar yorumlanmıştır. Araştırmanın sonucunda araştırmaya katılan öğretmen adaylarının % 33’ü “Coğrafya”yı “yaşam kaynağı – yaşamın kendisi olarak” , % 23.2’ si “yaşam alanı olarak”, % 8.1’i “yol buldurucu- yönlendirici olarak” ve % 7.5’i “farklı branşları barındırıcı olarak” algıladığı görülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilerin %56’sı ise coğrafyayı yaşamın kendisi olarak imgelemiştir.

Coğrafya konuları içerisinde yer alan birçok kavram soyut ve öğrenci tarafından algılanması güçtür. Öğrenciler için Coğrafya dersini zorlaştıran ya da anlaşılmasız kılan da bu özelliğidir. Coğrafya konularındaki soyut kavramlar öğrencilerin yanlış anlamasını ve dolayısıyla da çeşitli kavram yanılgılarını beraberinde getirmektedir. Yapılan birçok araştırmada bu konu vurgulanmıştır (Coşkun, 2003;

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Yazıcı ve Samancı, 2003; Başbüyük ve diğerleri, 2004; Alkış, 2007; Alim ve diğerleri, 2008). Öğrencilerin öğretim sürecinde kavramları yanlış öğrenmeleri metafor kullanımında da yanlış benzetmeler yapmalarına neden olmaktadır. Bu nedenle lise Coğrafya öğretim programının tüm konularında içeriğe özgü metaforların oluşturulması öğrencilerin hem kolay öğrenmelerini hem de kavram yanlışlarına daha az düşmelerini sağlayacaktır. Bu çalışmada iklim kavramının seçilmesi yukarıda ifade edilen yanlışlardan ve kavramın soyut özellik taşımasından ileri gelmektedir. Ayrıca iklim konusu özelliği gereği imgelemelerin kullanılmasında oldukça zengin bir alandır.

Çalışmada öğrencilerin iklim kavramını çeşitli benzetmelerle ifade ettiği görülecektir. Öğrenci bazen iklim baba gibidir ya da babam gibidir benzetmelerini yapacaktır. Ancak her ne kadar öğrencinin benzettiği kelime aynı da olsa yüklediği anlam birbirinden farklı olduğu için metafor kategorilerinin ayrı olduğu görülecektir. Zaman zaman kavramları birbirine karıştırdığı ya da birbirinin yerine kullanarak yanlışla düştüğü de olacaktır. Bu bilgiler öğretmenlere öğrencilerin konunun hangi kısmını kavrayamadığını ya da yanlış kavradığını göstermek için önemli ipuçları vermektedir. Bu çalışma iklim kavramında öğrencilerin hem benzetmelerle yaratıcılığını, hem benzetmesi sayesinde eksik algıladığı kısımları hem de öğrenme sırasındaki kavram yanlışlarını göstermesi açısından önemlidir.

2. Amaç

Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin “iklim” kavramına ilişkin sahip oldukları algıları metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmaktır. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorularına cevap aranmıştır:

- ise öğrencileri, “iklim” kavramına ilişkin algılarını hangi metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmaktadır?

- luşan metaforların ortak özellikleri dikkate alındığında hangi kavramsal kategoriler altında toplanmaktadır?

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Deseni

Araştırmada, öğrencilerin Coğrafya konuları içerisinde yer alan “iklim” kavramına yönelik düşüncelerini ifade etmek amacıyla oluşturdukları metaforları belirlemede, insanlar ve durumlar hakkında detaylı ve daha zengin bilgiler üretilmesini sağlayan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın deseni olgu bilim biçiminde

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

düzenlenmiştir. Verilerin çözümlenmesinde ise “içerik analizi” tekniği kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2005)’te içerik analizinin temel amacının toplanan verileri açıklayabilecek kavramalara ve ilişkilere ulaşmak olduğunu, betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan verilerin içerik analiziyle daha derin bir işleme tabi tutulduğunu ve betimsel yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve temaların bu analiz sonucu elde edildiğini belirtmişlerdir. Ayrıca içerik analizinin temelindeki işlemin birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir şekilde organize ederek yorumlama işi olduğunu ifade etmişlerdir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmaya 2009–2010 eğitim-öğretim yılında, Karabük şehrindeki iki lisede öğrenim gören öğrencilerden toplam 108’i katılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre frekans ve yüzde dağılımları Çizelge 1’de gösterilmiştir.

Çizelge 1

Çalışma Grubunun Cinsiyet Dağılımları

Cinsiyet	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kız	55	51
Erkek	53	49
Toplam	108	100

Çizelge 1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan toplam 108 öğrencinin 55’i kız ve 53’ü erkektir. Bu öğrencilerin % 51’ini kızlar, % 49’unu ise erkek öğrencilerin oluşturduğu görülmektedir.

3.3. Araştırmanın Verilerinin Toplanması

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin Coğrafya dersinde yer alan “İklim” kavramına yönelik algılarını belirlemek için, öğrencilerin her birinden “İklim... gibidir; çünkü ...” cümlesini tamamlamaları istendi. Bunun için öğrencilere, sayfanın en üstünde ne yapmaları gerektiği ile ilgili bir açıklamanın ve “İklim ... gibidir; çünkü ...” ifadesinin yazılı olduğu boş bir kağıt verildi. Açıklama kısmında öğrencilerden sadece tek bir metafor üzerinde yoğunlaşarak, düşüncelerini yazmaları istendi.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Saban (2009), metaforların bir araştırma aracı olarak kullanıldığı çalışmalarda “gibi” sözcüğünün genellikle “zihinsel imgenin konusu” ile “zihinsel imgenin kaynağı” arasındaki bağı daha açık bir şekilde çağrıştırmak için kullanıldığını ifade etmektedir. Ayrıca “çünkü” sözcüğünün cümlelerin devamında bulunmasını ise öğrencilerin kendi metaforlarına “gerekçe” (veya “mantıksal dayanak”) sunmalarını sağlamaya yardımcı olsun diye yerleştirildiğini belirtmiştir. Öğrencilerin “iklim” kavramıyla ilgili yazmış olduğu yazılar bu araştırmanın temel veri kaynağını oluşturmuştur. “İklim... gibidir. Çünkü...” ifadesiyle öğrencinin iklimi neye benzediğini belirleyerek kavramı nasıl algıladığı ve “çünkü...” kısmı ile de algısını nasıl ifade ettiği ortaya konulmuştur.

3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Öğrencilerin geliştirdikleri zihinsel imgelerin analiz edilme ve yorumlanma aşamaları Saban (2009)’dan yararlanılarak düzenlenmiştir. Verilerin analiz edilmesi ve yorumlanması beş aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar şunlardır: (1) Kodlama ve Ayıklama Aşaması, (2) Örnek Metafor Derleme Aşaması, (3) Kategori Geliştirme Aşaması, (4) Geçerlik ve Güvenirliği Sağlama Aşaması ve (5) Verilerin Bilgisayar Ortamına Aktarılma Aşaması.

Kodlama ve Ayıklama Aşaması: Bu aşamada ilk olarak araştırmaya katılan öğrencilerin ürettiği zihinsel imgeler alfabetik sıraya dizilerek bir liste meydana getirildi. Araştırmanın amacına göre öğrencilerin yazılarında, zihinsel imgelerin belirgin bir şekilde ifade edilip edilmediğine bakıldı. Her öğrencinin kâğıdında dile getirdiği zihinsel imge kodlandı (örneğin, insan, bukalemun, hayat vb). Herhangi bir zihinsel imgenin yazılmadığı kâğıtlar, metafor kullanmış ancak gerekçe sunmamış olanlar, iklim kavramının özelliğini tartışanlar işaretlendi. Belirtilen gerekçelerle 20 adet kâğıt elenerek araştırma kapsamı dışında bırakıldı.

Örnek Metafor Derleme Aşaması: Bu aşamada “zihinsel imge analizi” (Saban, Koçbeker ve Saban, 2006; Saban, 2008; Saban, 2009) ve “içerik analizi” (Yıldırım ve Şimşek, 2005) teknikleri kullanılarak her zihinsel imge, parçalara ayrıştırıldı ve diğer zihinsel imgelerle olan benzerlikleri veya ortak özellikleri bakımından ele alındı. Bu aşamanın amacına göre öğrencilerin yazdıkları zihinsel imgeler tekrar okunup gözden geçirilerek, her zihinsel imgede (1) benzeyen, (2) benzetilen ve (3) benzeyen ve benzetilen arasındaki bağlantı analiz edildi.

Bu araştırmada; 1 öğrencinin kâğıdında imgeleme yapması ancak gerekçe sunmaması, 3 öğrencinin kâğıdında iklim kavramına

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

dönük tartışma yapması, 16 öğrencinin ise kâğıdında zihinsel imgenin benzeyen ve benzetilen arasında kurulması gereken bağıntının olmaması nedeniyle toplamda 20 kâğıt elenerek araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Elenen kâğıtlara örnek verilecek olursa; öğrencinin bir tanesi “iklim, iklim gibidir. Çünkü hiçbir şeye benzetemiyorum.” şeklindeki açıklamasıyla zihinsel imgenin benzeyen ve benzetilen arasındaki bağıntı anlamlı bulunmadığı için elenmiştir. Başka bir öğrenci “İklim bukalemun gibidir. Çünkü .....” şeklinde zihinsel imgenin bağıntısı kurulmadığı için elenmiştir. Araştırmaya konu olan verilerden 20’si elenerek 88’i geçerli kabul edilmiş ve analizi yapılmıştır.

Öğrencilerin zayıf yapıları zihinsel imgeleri içeren kâğıtlarının ayıklanmasından sonra, toplam 39 adet geçerli metafor elde edildi. Bu aşamada, zihinsel imgeler tekrar alfabetik sıraya göre dizildi. Ham veriler ikinci kez gözden geçirilerek her zihinsel imgeyi temsil eden, öğrenci yazılarından birer örnek metafor ifadesi seçildi. Böylece, zihinsel imgelerin her biri için, onu en iyi temsil ettiği varsayılan örnek zihinsel imge ifadelerinin derlenmesiyle birlikte bir “örnek zihinsel imge listesi” oluşturuldu. Bu liste, iki temel amaca yönelik olarak oluşturuldu: (a) Zihinsel imgelerin belli bir kategori altında toplanmasında bir başvuru kaynağı olarak kullanmak ve (b) bu araştırmanın veri analiz sürecini ve yorumlarını geçerli kılmak.

Kategori Geliştirme Aşaması: Bu aşamada, öğrenciler tarafından üretilen zihinsel imgeler, “iklim” kavramına ilişkin sahip oldukları ortak özelliklere göre irdelendi. Bu işlem esnasında özellikle 39 zihinsel imge hakkında oluşturulan “zihinsel imge listesi” dikkate alınarak her metaforun “iklim” olgusunu nasıl kavramsallaştırdığına bakıldı. Bu aşamanın amacına göre öğrencilerce üretilen her zihinsel imge, “İklim” kavramına ilişkin sahip olunan bakış açısıyla belirli bir tema ile ilişkilendirildi. Böylece toplam 8 farklı kavramsal kategori meydana getirildi.

Geçerlik ve Güvenirliği Sağlama Aşaması: Geçerlik ve güvenilirlik, araştırma sonuçlarının inandırıcılığını sağlamak için kullanılan en önemli iki ölçüttür (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için, araştırmada ulaşılan 8 kavramsal kategori altında verilen metaforların, söz konusu bir kavramsal kategoriye temsil edip etmediğini belirlemek amacıyla uzman görüşüne başvuruldu. Bu aşamanın amacına göre, uzman kişiye iki liste verildi: Bunlar

(a) 39 adet zihinsel imgenin alfabetik sıraya göre dizili olduğu bir liste,

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

(b) 8 adet kavramsal kategorinin adlarını ve özelliklerini içeren bir liste.

Uzmandan bu iki listeden yararlanarak birinci listedeki zihinsel imgeleri, ikinci listedeki 8 kavramsal kategoriyle (hiçbir zihinsel imge dışarıda bırakmayacak şekilde) eşleştirmesi istendi. Sonra, uzmanın yaptığı eşleştirmeler araştırmacının kendi oluşturduğu kategorilerle karşılaştırıldı. Karşılaştırmalarda görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları belirlenerek araştırmacının güvenilirliği, Miles ve Huberman'ın (1994) formülü (Güvenirlilik = görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı) kullanılarak hesaplandı.

Nitel araştırmalarda, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun %90 ve üzeri olduğu durumlarda arzu edilen düzeyde bir güvenilirlik sağlanmaktadır (Saban, Koçbeker ve Saban, 2006; Saban, 2008; Saban, 2009). Bu araştırmaya özgü olarak gerçekleştirilen güvenilirlik çalışmasında % 93 oranında bir güvenilirlik (uzlaşma) elde edilmiştir. Güvenirlilik çalışması kapsamında görüşüne başvuru uzman, 3 zihinsel imgeyi (hayat, zıt, Z) araştırmacının yaptığına göre farklı bir kategoriye yerleştirmiştir. Bu durumda, Güvenirlilik = $39 / (39 + 3) = 0.93$ şeklinde hesaplanmıştır.

Verilerin Bilgisayar Ortamına Aktarılma Aşaması:

Toplam 39 adet zihinsel imgenin belirlenmesinden ve bu zihinsel imgelerin oluşturduğu 8 adet kavramsal kategorinin geliştirilmesinden sonra, bütün veriler bilgisayar ortamına alındı. Bu işlemten sonra, ilk olarak 39 zihinsel imge ve 8 kategoriye temsil eden katılımcı sayısı (f) ve yüzdesi (%) hesaplandı.

4. Bulgular

Bu bölümde, araştırmaya katılan lise öğrencilerinin “İklim” kavramına yönelik geliştirdikleri zihinsel imgelerden oluşan bulgular yer almaktadır. Bulgular, çalışmanın amaç kısmında ifade edilen araştırma sorularına göre iki başlık altında analiz edilerek yorumlama yoluna gidilmiştir.

4.1. Lise Öğrencileri “İklim” Kavramına İlişkin Algılarını Hangi Zihinsel İmgeler Aracılığıyla Ortaya Çıkarmaktadır?

Lise öğrencileri “İklim” kavramına yönelik toplam 39 adet geçerli zihinsel imge meydana getirmiştir. Toplam 39 geçerli zihinsel imgeden 29 tanesi yalnızca bir öğrenci tarafından üretilmiştir. Bunlar; örtü, oksijen, baba, kum saati, babam, ışık, toprak, nefes, su, genetik, rüzgâr, ana sütü, zıt, ikiyüzlülük, isim, alet, kıyafet, çiçek, lolipop, aydınlık, renkler, renkli hayat, X-Y, var oluş, misafir, X, farklılık, Z

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

---

ve toptur. Geri kalan zihinsel imgeler ise 2 ile 20 arasında değişiklik göstermektedir. Öğrencilerin “iklim” kavramına yönelik en çok ifade ettiği zihinsel imgeler insan (f=20), yaşam (f=7), bukalemun (f=7), hava (f=6), hayat (f=6), aşk (f=4), doğa (f=3), kız, yağış ve mevsim (f=2)’dir. Görüldüğü üzere lise öğrencileri “iklim” kavramına yönelik çok sayıda imgeleme yapmıştır. Aşağıdaki **Çizelge.2**’de araştırmaya katılan lise öğrencileri tarafından oluşturulan zihinsel imgeler alfabetik sıraya göre verilmiştir. Ayrıca her bir zihinsel imgeyi temsil eden öğrenci sayısı (frekans) ve yüzde (%) değeri de belirtilmiştir.

Çizelge 2

Lise öğrencilerinin “İklim” kavramına ilişkin geliştirdikleri geçerli zihinsel imgeler, onları temsil eden öğrenci sayısı (alfabetik sıraya göre) ve yüzdesi

Zihinsel İmge Sırası	Zihinsel İmgenin Adı	Frekans (f)	Yüzde (%)
1	Alet	1	1,14
2	Ana sütü	1	1,14
3	Aşk	4	4,56
4	Aydınlık	1	1,14
5	Baba	1	1,14
6	Babam	1	1,14
7	Bukalemun	7	7,98
8	Çiçek	1	1,14
9	Doğa	3	3,42
10	Farklılık	1	1,14
11	Genetik	1	1,14
12	Hava	6	6,84
13	Hayat	6	6,84
14	Işık	1	1,14
15	İki yüzlülük	1	1,14
16	İnsan	20	22,8
17	İsim	1	1,14
18	Kıyafet	1	1,14
19	Kız	2	2,28
20	Kum saati	1	1,14
21	Lolipop	1	1,14
22	Misafir	1	1,14
23	Mevsim	2	2,28
24	Nefes	1	1,14
25	Oksijen	1	1,14
26	Örtü	1	1,14
27	Renkler	1	1,14
28	Renkli Hayat	1	1,14
29	Rüzgâr	1	1,14
30	Su	1	1,14
31	Toprak	1	1,14
32	Top	1	1,14
33	Var oluş	1	1,14
34	Yaşam	7	7,98
35	Yağış	2	2,28
36	Z	1	1,14
37	Zıt	1	1,14
38	X	1	1,14
39	X,Y	1	1,14
Toplam: 39 Zihinsel imge		88 (f)	100 (%)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

4.2. Oluşan Zihinsel İmgelerin Ortak Özellikleri Dikkate Alındığında Hangi Kavramsal Kategoriler Altında Toplanmaktadır?

Lise öğrencilerinin “İklim” kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler 8 kategoride ele alınmıştır. Kategoriler incelendiğinde, lise öğrencilerinin “İklim” kavramına yönelik en çok frekansa sahip zihinsel imge kategorisi değişimin ifadesi olarak iklimdir. Bu kategoride; bukalemun, X-Y, top, X, kıyafet, aşk, insan, kız, lolipop, isim ve babam zihinsel imgelerinin yer aldığı toplam 40 metafor mevcuttur. İkinci olarak en çok frekansa sahip zihinsel imgenin bulunduğu kategori bilimin ifadesi olarak iklimdir. Hava, doğa ve örtü zihinsel imgelerinin yer aldığı bu kategoride toplam 10 zihinsel imge vardır. Üçüncü olarak frekansı fazla olan zihinsel imgenin bulunduğu kategori ise iki tanedir. Bunlar; yaşamın ifadesi olarak iklim ve belirsizliğin ifadesi olarak iklimdir. Yaşamın ifadesi olarak iklim kategorisinde yer alan zihinsel imgeler; yaşam, toprak ve var oluşturmaktır. Bunların toplam frekansı 9’dir. Belirsizliğin ifadesi olarak iklim kategorisinde ise; misafir, Z, hayat ve ikiyüzlülük zihinsel imgeleri bulunmaktadır. Bu kategorinin toplam frekansı da yine 9’dir. Diğer kategoriler ise frekans bakımından çoktan aza doğru şu şekilde sıralanmıştır. Farklılığın ifadesi olarak iklim (f=8), gereksinimin ifadesi olarak iklim (f=8), doğal olayların ifadesi olarak iklim (f=3) ve sürekliliğin ifadesi olarak iklim (f=1). Lise öğrencilerinin “İklim” kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imge kategorileri aşağıdaki Çizelge 3’te gösterilmiştir.

Çizelge 3

Lise öğrencilerinin “İklim” kavramına yönelik zihinsel imge kategorileri

Kategoriler	Zihinsel imgeler	Zihinsel İmge		Zihinsel İmge Sayısı
		Frekansı (f)	Yüzdesi (%)	
1. Değişimin ifadesi olarak <i>iklim</i>	Bukalemun, X-Y, top, X, kıyafet, aşk, insan, kız, lolipop, isim, babam	40	45,45	11
2. Bilimin ifadesi olarak <i>iklim</i>	Hava, doğa, örtü	10	11,36	3
3. Yaşamın ifadesi olarak <i>iklim</i>	Yaşam, toprak, var oluş	9	10,23	3
4. Belirsizliğin ifadesi olarak <i>iklim</i>	Misafir, Z, hayat, ikiyüzlülük,	9	10,23	4
5. Farklılığın ifadesi olarak <i>iklim</i>	Renkler, renkli hayat, çiçek, farklılık, zıt aydınlık, mevsim	8	9,09	7
6. Gereksinimin ifadesi olarak <i>iklim</i>	Işık, su, nefes, genetik, anne sütü, baba, oksijen, alet	8	9,09	8
7. Doğal olayların ifadesi olarak <i>iklim</i>	Yağış, rüzgâr	3	3,41	2
8. Sürekliliğin ifadesi olarak <i>iklim</i>	Kum saati	1	1,14	1
Toplam		88	100	39

Kavramsal Kategoriler

Kategori 1. Değişimin ifadesi olarak *iklim*: Çizelge 3 incelendiğinde “Değişimin ifadesi olarak *iklim*” kategorisinde 11 zihinsel imge bulunmaktadır. “İklim” kavramıyla ilgili 11 zihinsel imgelemeyi 40 öğrenci (% 45,45) oluşturmuştur. Bu kategoride bulunan zihinsel imgelerin frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan imgeler sırasıyla; insan (20), bukalemun (7), aşk (4), kız

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

(2), isim (1), kıyafet (1), X-Y (1), top (1), X (1), lolipop (1), babam (1)'dir. Aşağıda lise öğrencilerinin bu kategoriye ait imgeleme örneklerine yer verilmiştir.

“İklim insan gibidir. Çünkü insanlar gibi değişiktir. İnsanın hepsi aynı değildir. İyisi vardır, kötüsü vardır. Aynı iklim de böyledir. İkliminde çeşitliliği vardır. O bölge o zaman iyidir, her şey yetişir. Bazı bölgelerde ise yetişmez. Bu iklim ise kötüdür.”

“İklim bukalemun gibidir. Çünkü ortamına göre değişir.”

“İklim aşk gibidir. Çünkü çeşitlilik gösterir. Aşk kişiler arasında değişkenlik gösterdiği gibi iklim de bölgeler arasında değişkenlik gösterir.”

Kategori 2. Bilimin ifadesi olarak iklim: Çizelge 3'e bakıldığında “Bilimin ifadesi olarak iklim” kategorisinin 3 zihinsel imge yer almaktadır. “İklim” kavramıyla ilgili 3 zihinsel imgelemeyi 10 öğrenci (% 11,36) meydana getirmiştir. Bu kategoride bulunan zihinsel imgelerin frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan imgeler sırasıyla; hava (6), doğa (3) ve örtü (1) olmuştur. Aşağıda lise öğrencilerinin bu kategoriye ait imgeleme örneklerine yer verilmiştir.

“İklim hava gibidir. Çünkü iklim doğadaki hava olaylarının incelenmesidir. Havanın sıcaklığı, yağmur yağması, kar yağması gibi olaylar iklimle ilgilidir.”

“İklim doğa gibidir. Çünkü bir bölgenin özelliklerini yansıtır, toprak yapar ve ağaçlar hep iklimle alakalıdır.”

Kategori 3. Yaşamın ifadesi olarak iklim: Çizelge 3 incelendiğinde “Yaşamın ifadesi olarak iklim” kategorisinde 3 zihinsel imge bulunmaktadır. “İklim” kavramıyla ilgili 3 zihinsel imgelemeyi 9 öğrenci (% 10,23) oluşturmuştur. Bu kategoride bulunan zihinsel imgelerin frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan imgeler sırasıyla; yaşam (7), toprak (1), var oluş (1)'tur. Lise öğrencilerinin bu kategoriye ait imgeleme örneklerine aşağıda yer verilmiştir.

“İklim yaşam gibidir. Çünkü dünü biliriz, bugünü yaşarız ama yarını bilemeyiz. İklim de bunun gibi böyle bir şey, bugünün havasını ve dünün havasını biliriz ama yarınımız meçhul...”

“İklim var oluş gibidir. Çünkü bir ürün yetiştirebilmek için iklimin belli özelliklere sahip olması gerekir. İklimin kötü olduğu yerde yaşam olmaz.”

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Kategori 4. Belirsizliğin ifadesi olarak iklim: Çizelge 3'e bakıldığında "Belirsizliğin ifadesi olarak iklim" kategorisinin 4 zihinsel imge yer almaktadır. "İklim" kavramıyla ilgili 4 zihinsel imgelemeyi 9 öğrenci (% 10,23) meydana getirmiştir. Bu kategoride bulunan zihinsel imgelerin frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan imgeler sırasıyla; hayat (6), misafir (1), Z (1), ikiyüzlülük (1) olmuştur. Aşağıda lise öğrencilerinin bu kategoriye ait imgeleme örneklerine yer verilmiştir.

"İklim hayat gibidir. Çünkü ne zaman ne olacağı belli olmaz."

"İklim hayat gibidir. Çünkü ne zaman ne olacağını tahmin etmek zordur. Hava güneşliyken bir bakmışsınız yağmur yağar. Hiçbir zaman belirli olmaz."

"İklim misafir gibidir. Çünkü ne zaman geleceği bilinmez."

Kategori 5. Farklılığın ifadesi olarak iklim: Çizelge 3 incelendiğinde "Farklılığın ifadesi olarak iklim" kategorisinde 7 zihinsel imge bulunmaktadır. "İklim" kavramıyla ilgili 7 zihinsel imgelemeyi 8 öğrenci (% 9,09) oluşturmuştur. Bu kategoride bulunan zihinsel imgelerin frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan imgeler sırasıyla; mevsim (2), renkler (1), renkli hayat (1), çiçek (1), farklılık (1), zıt (1) ve aydınlık (1)'tir. Lise öğrencilerinin bu kategoriye ait imgeleme örneklerine aşağıda yer verilmiştir.

"İklim mevsim gibidir. Çünkü iklim farklı farklı hava olaylarından meydana gelmiştir. Mevsimlerde farklı hava olaylarından meydana geldiği için mevsimler iklime eşit bir kavramdır."

"İklim çiçek gibidir. Çünkü çeşit çeşittir."

"İklim renkler gibidir. Çünkü renklerin her duruma göre farklı bir anlamı, farklı bir yeri vardır. İklim de her mevsime, her kıtaya göre değişir, farklılaşır."

Kategori 6. Gereksinimin ifadesi olarak iklim: Çizelge 3'e bakıldığında "Gereksinimin ifadesi olarak iklim" kategorisinin 8 zihinsel imge yer almaktadır. "İklim" kavramıyla ilgili 8 zihinsel imgelemeyi 8 öğrenci (% 9,09) meydana getirmiştir. Bu kategoride bulunan zihinsel imgelerin frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan imgeler sırasıyla; ışık (1), su (1), nefes (1), genetik (1), anne sütü (1), baba (1), oksijen (1) ve alet (1) olmuştur. Aşağıda lise öğrencilerinin bu kategoriye ait imgeleme örneklerine yer verilmiştir.

"İklim ışık gibidir. Çünkü her koşulda olmazsa olmazımızdır."

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

“İklim nefes gibidir. Çünkü insan nefes almadan yaşayamaz. İklimde böyledir. İklim olmasaydı hangi kıyafetleri ne zaman giyeceğimizi bilmezdik ve bu bizi olumsuz etkilerdi. Nasıl nefes olmadan yaşayamazsak iklim olmadan yaşamamış zorlaşır.”

“İklim su gibidir. Çünkü ayrı her bir yerin ona ihtiyacı vardır. Doğa olaylarını düzenli bir şekilde sağlamaktadır. Hava şartlarının düzenlenmesine yardımcı olur. İklim olmadan hayat olmaz diye düşünüyorum. İklimi içmeden edemediğimiz suya benzetiyorum.”

Kategori 7. Doğal olayların ifadesi olarak iklim: Çizelge 3 incelendiğinde “Doğal olayların ifadesi olarak iklim” kategorisinde 2 zihinsel imge bulunmaktadır. “İklim” kavramıyla ilgili 2 zihinsel imgelemeyi 3 öğrenci (% 3,41) oluşturmuştur. Bu kategoride bulunan zihinsel imgelerin frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan imgeler sırasıyla; Yağış (2), ve rüzgâr (1)’dir. Lise öğrencilerinin bu kategoriye ait imgeleme örneklerine aşağıda yer verilmiştir.

“İklim yağış gibidir. Çünkü yağış sayesinde bir kısım bilgilere ulaşılabilinmektedir. Bu bilgiler bitki örtüsü, yer şekilleri vb. özellikleri içinde barındırır. Yağışlar canlı yaşantısı içinde önemli bir özelliktir.”

“İklim rüzgâr gibidir. Çünkü bir açık olur bir kapalı, bir düzenli bir düzensiz. Anında değişime uğrayan bir hava olayıdır.”

Kategori 8. Sürekliliğin ifadesi olarak iklim: Çizelge 3’e bakıldığında “Sürekliliğin ifadesi olarak iklim” kategorisinin 1 zihinsel imge yer almaktadır. “İklim” kavramıyla ilgili 1 zihinsel imgelemeyi 1 öğrenci (% 1,14) meydana getirmiştir. Bu kategoride bulunan zihinsel imgelerin frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan imgeler sırasıyla; kum saati (1) olmuştur. Aşağıda lise öğrencilerinin bu kategoriye ait imgeleme örneklerine yer verilmiştir.

“İklim kum saati gibidir. Çünkü bir kum saatini boşalttıktan sonra tekrar aynı halini alır. Sonra onu tekrar çevirdiğinizde aynı gibi akmaya başlar kumları. İklimde böyle sürekli bir monotonluk içerisindedir.”

5. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma, lise öğrencilerinin “İklim” kavramına yönelik sahip oldukları zihinsel imgeleri ortaya çıkarmak ve bu zihinsel imgeleri belirli kavramsal kategoriler altında toplamak için hazırlanmıştır. Bu araştırmanın bulguları aşağıda sunulmuştur.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Coğrafya konuları içerisinde yer alan birçok kavram soyut ve öğrenci tarafından algılanması güçtür. İklim konusu içerisinde bulunan iklim, hava durumu, bağıl nem, mutlak nem, basınç, yüksek basınç, alçak basınç, sıcaklık ve ısı gibi kavramlar buna örnektir. Öğrencilerin bu kavramları doğru bir biçimde anlaması ise imgelemeler yoluyla yapılabilir. Eğer öğretim sürecinde dersin öğretmeni konuyu anlatırken doğru imgelemeler yapar ise öğrencinin bu kavramı unutmaması kolay olmaz. Bu nedenle Saban (2005) zihinsel imgelemeyi soyut kavramlar ile bilinen somut şeyler arasında ilişki kurmak olarak ele almaktadır.

“İklim” soyut bir kavram olması nedeniyle bir bütün olarak açıklanabilmesi için çok sayıda metafora gerek duyulmaktadır. Bu çalışmada öğrenciler iklimi; “insan”, “bukalemun”, “yaşam”, “hayat”, “hava” ve “aşk” olarak ifade ettiği gibi “lollipop”, “rüzgâr”, “nefes”, “mevsim”, “oksijen”, “misafir”, “toprak”, “ışık” ve “baba” olarak da ifade etmiştir. Bu durum “iklim” kavramının birçok kavramı da içerisinde barındırması nedeniyle sadece tek bir metafor ile bir bütün olarak açıklanamayacağını göstermektedir. İklim gibi tek bir metaforla açıklanamayan ve içerisinde birçok konu ve kavramı barındıran “Coğrafya” kavramı üzerine Öztürk (2007)’ün sınıf öğretmenliği, fen bilgisi öğretmenliği ve sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü öğrencileri üzerindeki uygulamasında da benzer bir durum söz konusudur. Öztürk araştırmasını 357 öğrenci üzerinde yapmış ve 106 geçerli zihinsel imgeye ulaşmıştır. Soyut kavramlarda zihinsel imge sayısı artmaktadır. Yob (2003) zihinsel imgeyi, bireyin yüksek düzeyde soyut, karmaşık veya kuramsal bir olguyu anlamada ve açıklamada işe koşabileceği güçlü bir zihinsel araç olarak değerlendirmektedir.

İklim, Fiziki Coğrafya’nın alt dalları arasında yer alan bir çalışma sahasıdır. Oliver ve Hidore (2002) yıllar ya da daha uzun dönemler gibi ölçümlenen zaman periyodunda atmosfer koşullarının gösterdiği çalışmalar klimatoloji (iklim bilimi)’dir, şeklinde ifade etmişlerdir. Atalay (2004) geniş bir bölgede uzun bir süre (30-50 yıl) hüküm süren hava koşullarına ait verilerin ortalaması olduğunu belirtmiştir. Şahin (2005) Dünya’nın herhangi bir yerinde uzun bir zaman periyodunda belirli aralıklarla ölçülen ve gözlenen hava olaylarının ve özelliklerinin ortalaması olduğunu ifade etmiştir. Erol (1999) oldukça geniş bir bölge içinde ve uzun yıllar boyunca değişmeyen ortalama hava koşullarına iklim adı verilir, biçiminde belirtmiştir. Ünalı ise (2009) bir yerde uzun bir zaman periyodunda yaşanan hava olaylarının bütünü iklim olarak adlandırılacağını ve iklimin sadece ortalama değerleri değil ekstrem değerleri de içerdiğini ileri sürmüştür. Bu araştırmaya özgü olarak “İklim” kavramına ilişkin lise öğrencilerinin zihinsel imgeleri incelendiğinde, en çok tercih

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

edilen zihinsel imgelerin insan (f=20), bukalemun (f=7), yaşam (f=7), hava (f=6) ve hayat (f=6) olduğu görülmektedir. Bu durum ise öğrencilerin “iklim”i insan ve bukalemuna benzeterek değişken özelliğinin olduğuna, havaya benzetirken bilimsel olmasına, yaşama benzetirken yaşamın içerisinde yer aldığına ve hayata benzetirken ise hayatın belirsizliklerine dikkat çekmişlerdir. Ancak öğrencilerin “iklim” kavramına yönelik imgelemelerinin eserlerdeki iklim tanımlamalarını tam olarak karşılamaması bilgi eksikliğinden kaynaklanabilir. Yine öğrencilerin birçoğunun insan, bukalemun ve yaşam metaforlarında buluşması aslında güncel bir konu olan “iklim değişikliği” kavramından etkilendiklerini ve iklim-iklim değişikliği kavramlarını birbiriyle karıştırdıklarını gösterebilir.

Öğrencilerin “iklim” kavramı ile ilgili belirtilen metaforlara sahip olmalarında; öğretmen yeterliliği, öğretim programı, ders kitapları, sosyal çevre, öğrencinin ilgi düzeyi, görsel/yazılı basın, sosyo-ekonomik düzey, o anki psikolojik durum bu faktörlerden bazılarıdır. Ancak öğrencilerin “iklim” kavramıyla ilgili metaforlarının kategorik dağılımı incelendiğinde iklim gerçekten; değişimin, bilimin, yaşamın, bazen belirsizliğin, farklılığın, gereksinimin, doğal olayların ve sürekliliğin bir ifadesidir. Her ne kadar öğrenciler “iklim” kavramıyla ilgili süreklilik ve doğal olayların ifadesi olarak çok fazla imgeleme yapamadıysa da bu kategoriler iklim içerisinde önemli bir yere sahiptir.

Öğrencilerin imgelemeleri içerisinde “iklim” kavramını yağış, rüzgâr ya da mevsim gibi kavramlara benzetmeleri ise iklimin özelliklerinin belirtilen kavramlardan farkını tam olarak anlayamadıklarına bir göstere olabilir.

Sonuç olarak bu araştırmanın bulguları, lise öğrencilerinin “iklim” kavramını nasıl algıladıklarını ortaya koymak için ipuçları ortaya koymaktadır. Metaforlar lise öğrencilerinin “iklim” kavramına yönelik sahip oldukları algıları belirlemede ve açıklamada güçlü birer araştırma aracı olarak kullanılabilir. Böylece Coğrafya öğretim programlarındaki konuların ele alınışında ve ders kitaplarının yazımında öğrenci metaforları ve bu tür araştırmalar önemli rehber olacaktır. Çünkü karmaşık ya da soyut kavramların öğretilmesinde zihinsel imgeler gereklidir. Semerci (2007), eğitimdeki metaforların karmaşık kavram ve olguların açıklanmasında öncelikle tercih edilen bir araç olduğunu belirtmiştir. Bu düşünceden yola çıkarak; benzer araştırmaların farklı türdeki liselerde (fen lisesi, Anadolu lisesi, sosyal bilimler lisesi, meslek lisesi gibi) öğrenim gören öğrencilerden, öğretmen yetiştiren kurumlardaki öğretmen adaylarından ya da öğretmenlerden oluşan gruplar içerisinde de yapılması önerilmektedir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

KAYNAKÇA

- ALİM, Mete, ÖZDEMİR Ünal, YILAR Bayram, **5. Sınıf Öğrencilerinin Bazı Coğrafya Kavramlarını Anlama Düzeyleri ve Anlama Yanılgıları**, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, cilt:11, sayı:1, Erzurum, 2008.
- ALKIŞ, Seçil, **İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Nem Kavramını Algılamaları Üzerine Bir Çalışma**, Elementary Education Online - İlköğretim Online, 6 (3), 333-343, 2007.
- ARSLAN, Metin M. ve BAYRAKÇI Mustafa, **Metaforik Düşünme ve Öğrenme Yaklaşımının Eğitim-Öğretim Açısından İncelenmesi**, Millî Eğitim, 35(171), 100-108, 2006.
- ATALAY, İbrahim, **Açıklamalı Türkçe-İngilizce Doğa Bilimleri Sözlüğü**, İzmir: META Basım Matbaacılık, 2004.
- BAŞIBÜYÜK, Adem, DOĞAR Çetin, GÜRSES Ahmet, YAZICI Hakkı, **Yüksek Öğrenim Öğrencilerinin Hava ve İklim Olaylarını Anlama Seviyeleri ve Kavram Yanılgıları**, Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 162, Ankara, 2004.
- CERİT, Yusuf, **Öğretmen Kavramı İle İlgili Metaforlara İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri**. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(4), 693-712, 2008.
- COŞKUN, Mücahit, **Coğrafya Öğretiminde Nem Konusundaki Kavram Yanlılıkları ve Giderilmesine Yönelik Öneriler**, Gazi Eğitim Fak. Dergisi, Cilt: 23, Sayı. 3, Ankara, 2003.
- GÜVEN, Bülent, **Experience, Instruction, and Social Environment: Fourth and Fifth 7. Grade of Students' Use of Metaphor**, Social Behavior and Personality, 36(6), 743-752, 2008.
- GÜVEN, Bülent ve GÜVEN Sibel, **İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Metafor Oluşturma Becerilerine İlişkin Nicel Bir İnceleme**, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:17, Nu:2, S. 503-512, Mayıs, 2009.
- LAKOFF, George ve JOHNSON Mark, **Metaphors We Live By**, The University of Chicago Pres, Chicago, 1980.
- LAKOFF, George ve JOHNSON Mark, **Metaforlar: Hayat, Anlam Ve Dil** (Çeviren: G.Y.Demir). İstanbul: Paradigma, 2005.
- MILES, Matthew B. ve HUBERMAN A.Michael, **Qualitative Data Analysis**, Thousand Oaks, CA: Sage, 1994.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

-
- MORGAN, Gareth, **Yönetim Ve Örgüt Teorilerinde Metafor**. İstanbul: Mess Yayınları, 1998.
- OLIVER, John E. ve HIDORE John J., **Climatology An Atmospheric Science**, Prentice Hall, Upper Saddle River, New Jersey, 2002.
- ÖZTÜRK, Çağrı, **Sosyal Bilgiler, Sınıf Ve Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının “Coğrafya” Kavramına Yönelik Metafor Durumları**, Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(2), 55-69, 2007.
- PALMQUIST, Ruth A., **“Cognitive Style and Users’ Metaphors For The Web : An Exploratory Study”**, Journal of Academic Librarianship, Vol : 27, Issue : 1, 2001.
- SABAN, Ahmet, **Giriş Düzeyindeki Sınıf Öğretmeni Adaylarının “Öğretmen” Kavramına İlişkin İleri Sürdükleri Metaforlar**, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2(2), 131-155, 2004.
- SABAN, Ahmet ve diğerleri, **“Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kavramına İlişkin Sahip 14. Oldukları Metaforlar”**, XIV. Eğitim Bilimleri Kongresi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, 28-30 Eylül, 2005.
- SABAN, Ahmet, KOÇBEKER Beyhan Nazlı ve SABAN, Aslıhan, **Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kavramına İlişkin Algılarının Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi**, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (Educational Sciences: Theory & Practice),6(2), 461-522, 2006.
- SABAN, Ahmet, **İlköğretim I. Kademe Öğretmen Ve Öğrencilerinin Bilgi Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Zihinsel İmgeler**, İlköğretim Online, 7 (2), 421-455, 2008.
- SABAN, Ahmet, **Öğretmen Adaylarının Öğrenci Kavramına İlişkin Sahip Olduğu Zihinsel İmgeler**, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7(2), 281-326, 2009.
- SALMAN, Yurdanur, **Dilin Düş Evreni: Eğretileme**, Kitaplık. YKY.65(Ekim). 53 -54. İstanbul, 2003.
- SEMERCİ, Çetin, **“Program Geliştirme” Kavramına İlişkin Metaforlarla Yeni İlköğretim Programlarına Farklı Bir Bakış**, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:31, nu:2, S.125-140, 2007.
-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

-
- ŞAHİN, Cemalettin, DOĞANAY Hayati ve ÖZCAN Nihat Ali, **Türkiye Coğrafyası**, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2005.
- TAYLOR, William, **Metaphors of Education**, Heineman Educational Books Ltd, London, 1984.
- TÖREMEN, Fatih ve DÖŞ İzzet, **İlköğretim Öğretmenlerinin Müfettişlik Kavramına İlişkin Metaforik Algıları**, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (Educational Sciences: Theory & Practice), 9(4), 1973-2012, 2009.
- ÜNALDI ESER, Ülkü, **Türkiye Yağışlarına Sinoptik Yaklaşım ve Akdeniz Bölgesi Örneği 1**, Gazi Kitabevi Yayınları, Ankara, 2009.
- YAZICI, Hakkı ve SAMANCI, Osman, **İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Ders Konuları İle İlgili Bazı Kavramları Anlama Düzeyleri**, Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 158, Ankara, 2003.
- YILDIRIM ,Ali ve ŞİMŞEK Hasan, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005.
- YOB, Iris M., **Thinking Constructively with Metaphors**, Studies in Philosophy and Education, 22, 127–138, 2003.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*